

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Monumenta Paderbornensia

Ferdinand <Paderborn, Bischof, II.>

Amstelodami, 1672

Liber I. De Academia in Westphalia fundata.

urn:nbn:de:hbz:466:1-7830

IUDICIUM MELIUS POSTERITATIS ERIT.

*Theodorus Fürstenbergius
 Episcopus Paderbornensis, et S. R. I.
 electus 9. Junij. An. M. D. LXXXV.
 XVIII. et sepultus Paderbornae*

*Dei et Apostolicae Sedis Gratia
 Princeps. natus An. M. D. XLVJ.
 defunctus 19. Decemb. An. M. D. C.
 in aede Cathedrali.*

v

P A N E G Y R I C U S,
N A T A L I D I E
A C A D E M I Æ T H E O D O R I A N Æ
P A D E R B O R N E N S I S,
oblatus ejus munificentissimo Fundatori,

Reverendissimo atque Illustrissimo Principi,

D. T H E O D O R O
E P I S C O P O P A D E R B O R N E N S I
S. R. I. P R I N C I P I, D O M I N O, A C
P R I N C I P I C L E M E N T I S S I M O.

L I B E R I.

De Academia in VVestphalia fundata.

C A P U T I.

Proœmium.

Licet jam, Reverendissime & Illustrissime Princeps, tandem aliquando huic florentissimæ Juventuti erumpere pressam adhuc animis, clausamque lætitiæ, & sua erga Cels. V. studia, condito amplissimo in hac Urbe optimarum artium domicilio jampridem inflammata, publicâ gratulatione testari. Quanquam enim alterum jam annum hoc maximo, præstantissimoque beneficio sanè frequentes utebamur, quoniam tamen necdum publicè propositis iis literis, quibus Pontifex Maximus, & Cæsar Academiæ nobis immunitates & jura concedunt, necessarius
a qui-

quidam splendor deerat, nos quoque gaudia ac vota nostrantisper in hominum lucem, atque oculos proferre verebatur. At hodierno die quis jam obscure ferat sensum animi sui, cum ad earum litterarum promulgationem ex omnibus propè Westphaliæ partibus concursus in hanc Urbem fiant? cum tot mortales in te inhiant, tibi que gratias agere gestiant, à quo liberis suis potiores omni avità paternaque hereditate esse paratas opes intelligunt? cum omnia DEI immortalis altaria, atque templa, perpetuam se jam tibi doctorum, præstantiumque virorum facultatem & copiam debitura fateantur? cum denique ipsa adeò oppida atque vici videantur, si fieri posset, ejicere se sedibus suis, atque ad hoc novum patriæ decus, hanc arcem disciplinarum, hoc munimentum avitæ religionis, seminariumque reip. coram intuendum velle pervolare? In hac communi lætitia, atque plausu nemo non intelligit, quantum flagitii simus admisuri, si ad quos hæc præcipuè tua merita pertinent, non omnibus, quibus licuerit, gratulationis officiis perfungamur. Quanquam hic omnium ardor, atque concursus non modicam ipse per sese nobis præberet gratulandi materiam. Est enim primus beneficii fructus, non indigno benefecisse: proximus non ingrato. Quos quidem immortalis tui beneficii fructus, jam nunc, Princeps Illustrissime, te ferre sentimus, & gratulamur ex animo, quando quidem animadvertis, te, hæc primâ Westphaliæ Academiâ moliendâ non in gentem aliquam inertem, atque à Musis abhorrentem, aut magnitudini beneficii æstimandæ imparem, sumptum, atque jacturam fecisse. Hæc enim hodierna alacritas, & faustæ preces omnium ordinum, perinde atque in communi quadam & eximia fortunæ prosperitate gratulantium, satis ostendunt & quanto vulgò sapientiæ amore teneantur, & hoc tuum beneficium quanti omnes faciendum putent. Sed cave existimes, Princeps Illustrissime, repentinum hunc esse quendam animi impetum jam primùm tantæ rei novitate commotum. Est enim quædam indoles virtutis & sapientiæ, præclaris majorum in-

stituta.

stitutis, exemplisque corroborata, quæ animos ad bonarum artium cupiditatem sponte suâ assiduò rapit, quarum se tantam modò facultatem tuo beneficio nactos esse gloriantur. Repetenti siquidem mihi memoriam præteriti temporis, atque animo recolenti, quæ adhuc fuerit in Westphalia magnitudo ingeniorum, quis ardor discendi, quæ laborum patientia, subit in mentem mirari, quo tandem fato acciderit, ut amantissima laudabilium doctrinarum natio tam diu integrum, atque perpetuum earum emporium desiderarit. Quæ de re existimavi nihil me alienum ab hujus diei splendore & lætitia esse facturum, si pauca apud Celsitud. V. verba facerem: idque ut mihi bonâ tuâ veniâ liceat, etiam atque etiam rogo. Cognosces enim ex iis quæ dicam, si omnes, qui jam inde ex eo tempore, cum primum Westphalia veritatis Christianæ lumen aspexit, has oras tenuerunt, modò à mortuis existerent, nihil ex iis, qui nunc adsunt, de studio erga te, atque officio, nihil agendis gratiis esse concessuros. Erit deinde cur præcipuam tibi quandam felicitatem gratulemur, qui DEI singulari munere id absolveris, atque perfeceris, quod antea tot viri graves, ac sapientes vel tacitis votis optarunt, vel aliquâ duntaxat parte tentaverunt. Discet denique nostra juvenus quousque jam progredi in bonarum artium studiis oporteat, tam certis, & expeditis abs te discendi præfidiis comparatis, sine quibus nostri majores tantâ sunt in iis ingenii, & laborum contentione versati.

C A P U T II.

Quanti Westphaliæ ingenia fecerit D. Carolus Magnus.

Sunt enim ita ferè comparati præstantes animi: citò arripiunt, quæcunque ad veram laudem, decusque pertinent, sibi que turpe ducunt semel inspectam in pura luce veritatem mediocri ardore complecti. Neque eò contenti, simul cum veritate, omnia persequuntur, atque appetunt præfidia & adjumenta veritatis. Vix Christiana veritas West-

phalis illuxerat, cum ita non ejus modo, sed etiam liberalium artium, quarum illa comitatu plurimum gaudet, & operâ utitur, amore sunt capti, ut brevi Carolum Magnum non magis bellicæ virtutis, quàm politæ pacatæque doctrinæ peritum, & acrem æstimatorem, in eam spem adducerent, nulli cæterarum, quæ in ejus essent imperio, gentium, hanc sapientiæ & eloquentiæ gloriâ inferiorem futuram. Nam cum per id tempus inter suos, & Orientalis Imperatoris liberos nuptias conjunctum iri confideret, optaretque religiosissimus Princeps uti hac affinitate ad utriusque Imperii Ecclesias certâ ac stabili inter se concordia vincendas, neque, in tanta populorum, qui ei parebant, multitudine, viri eruditi deessent ac disertis, quibus id negotium cum dignitate mandari posset, tamen eam habuit opinionem ingenii & industriæ nostrorum hominum, ut illos potissimum tantis rebus sustinendis, atque tractandis idoneos esse judicaret. Neque verò unum duntaxat sibi ex eis legatum delegit, (quod tamen in gente præfertim admodum nuper CHRISTO conciliata perhonorificum fuisset) verum in Westphalia quoddam Orientalium Oratorum seminarium instituendum putavit. Itaque iis tabulis, quibus primam in Westphalia Episcopalem Ecclesiam Osnaburgi collocat, diligenter sanxit, ne unquam in ea Latinarum, Græcarumque litterarum studia intermitterentur, quòd inde, conciliatis aliquando nuptiis, potissimum sibi placeret, quodcumque ex usu & dignitate Reip. foret, legatum in Orientem decernere. Quâ re prudentissimus Imperator satis ostendit, quid jam tum sibi de Westphalorum ingeniis polliceretur, quos primam efflorescentes arbitraretur, in luce ipsius facundiæ, omnisque liberalis scientiæ inventricis Græciæ, iis ipsis artibus, quas illa maximè venditare solet, totius Occidentalis imperii dignitatem tueri, & illustrare posse. Neque verò Carolum fefellit opinio. quanquam enim illud ejus de nuptiis consilium Græcorum levitate non processit, non tamen ideo destiterunt unquam nostri homines usque eò præstanti labore ad summam eruditio-

nis

*Krantzius
Metrop. l. 1.
cap. 2.*

nīs gloriam eniti, dum, quorum gratiā Carolus illustre linguarum gymnasium condiderat, subtiliorum quoque disciplinarum publicam sedem aliquando mererentur.

C A P U T III.

Ante, & post Academias conditas è Westphalia egregios sapientiæ magistros prodiisse.

ID quàm maturè sint promeriti vel ex hoc licet intelligi, quòd cum cæteras ferè gentes, cum primùm ad Christiana sacra, civilemque cultum traducuntur, complures annos exterorum magistrorum disciplinā antè formari necesse sit & perpoliri, quàm ex iis ulli ad ceteros docendos idonei possint existere, tamen hujus tanta fuit soli benignitas, ut simul coli cœperit, simul sapientissimos antistites proferre. Quid enim Hatumaro, quid Badurado hujus Ecclesiæ primis Episcopis earum artium defuit, quæ in laudatissimis populorum magistris prædicari solent? At hos ex eorum numero fuisse accepimus, quos gente perdomitâ Carolus obsides accepit. Ab his acceptam pietatis litterarumque gloriam plurimi, quorum memoria Ecclesiarum cœnobiolorumque litteris consecrata est, non modò propagarunt ad posteros, verùm etiam in longinquas & barbaras gentes incredibili labore sparserunt. Neque enim ignorare potes, Princeps Illustrissime, Westphaliæ primaria Collegia, ac cœnobia, atque in primis finitimam terris tuis Corbeiam, eorum propè omnium fuisse gymnasium, qui ulteriorem Saxoniam, Vandaliam, Daniam primis Christianæ fidei præceptis & bonis artibus imbuerunt. Hinc enim Ansgarius, Rembertus, Adalgarius, Unno, Sigebertus, alique viri immortalitate dignissimi prodierunt, qui morum sanctimonix, & scientiæ copiis, quicquid inter Visurgim, & ultimos Borealis oceani sinus terrarum jacet, impleverunt. Neque vetustis modò illis temporibus tales Westphalia viros pariebat, verùm etiam ante annos

*Adamus
Brem.Chro-
nica Cor-
beiensis.*

circiter trecentos, cum nobilissimus equeſter ordo digna ſuis natalibus, ſuaque animi magnitudine in Livoniam expeditione ſuſcepta, populos ad eam diem à CHRISTI ſacris averſos debellare, & ſubjugare decreviſſet, unà cum iis multi indidem pii, eruditiſque homines ſunt profeſti, qui quos illi armis vincerent, ipſi religione, & humanitate excolerent. Cujus rei, ut hitoriarum monumenta deeſſent, teſtes eſſe poſſunt nobiles, & locupletes Livoniae Eccleſiae, quae ſe ad noſtram uſque memoriam Weſtphalis ferè praefulibus regendas dederunt. quippe viſum eſt illis æquum eſſe, ut illi Eccleſiarum opibus fruereſſent, quorum eas majores ſuo labore, doctrinâ, praecclarisſque exemplis inſtituiſſent. Hujusmodi hominum incredibile dictu eſt, quantam copiam aluerit Weſtphalia, cum in Eccleſiae Collegiis, religioſisſque domibus omnis Chriſtiane vivendi, rectè ſentiendi, atque dicendi ratio tradetur. Sed cum in iis domiciliis ii fere ſoli formarentur, qui ſanctioris vitae genus inire ſtatuiffent, perſpicuum eſt non perinde ad multos ejus diſciplinæ fructum permanaſſe, atque ſi noſtrarum Academiæ more, omnibus honeſtarum artium amantibus adoleſcentibus promiſcuè patuiſſent. Verum hoc incommodum iis temporibus fuit Weſtphaliae cum pluribus regionibus commune. At poſtquam Principum beneficio ea gymnaſiorum publicorum forma, quae hodie eſt in uſu, tandem increbuit, proprium ejus malum fuit, in tanta praefantium ingeniorum ubertate Academia carere. Quanquam Weſtphaliae Academia defuit, Academiae Weſtphali nunquam defuerunt. Si enim ea quae in Germania & antiquitate, & celebritate nominis caeteris antecellunt, eorum imagines recenſeant quorum ſunt ingeniis, & laboribus plurimum exculta, reperient ab ipſis incunabulis plurimum ſibi ſplendoris à Weſtphalis acceſſiſſe. Certè, ut alios praeteream, cum paucas etiam Academiae haberet Germania, ad Concilium Conſtantienſe, quod conſtat delectum eruditorum hominum florem conveniſſe, à duabus primariis duo Weſtphali viri eruditione & auctoritate praefantes publicè communi conſenſu

fensu missi memorantur. Aderat è Colonia Agrippinensi *sess. 15.*
 Theodoricus de Monasterio Theologiæ Doctor, qui & verba
 in conventu habuit ad Patres, & in eorum numerum est alle-
 ctus, qui in pestilentem Joannis Husli doctrinam Concilii
 auctoritate, anquirerent. Aderat ex Heidelbergensi gymna-
 sio Conradus de Sufato & ipse Theologiæ Doctor, atque *sess. 16.*
 apud Ludovicum Comitem Palatinum gratiosus in paucis,
 qui voluntate totius Concilii ad Petrum cognomento de Lu-
 na, qui se Benedictum XIII. ferebat, in ordinem redigen-
 dum, in ultimam Hispaniam, inter alios, legatus est profe-
 ctus. Erfurtum verò inter præcipua sua lumina commemo-
 rat Godeschalcum Grefemundum Meschedensem, clarum in-
 primis rerum divinarum scientiâ, cujus germanus eodem
 tempore Moguntiaci Medicus ac Philosophus habebatur
 eximius Theodoricus. Sed hujus famam in eadem Acade-
 mia filius obscuravit, & ipse Theodoricus, quem Erasmus *Trith. de*
 alicubi hominem appellat ab ipsa natura ad humanitatem, *script. Ec-*
 ad bonas litteras, ad eloquentiam illam verè Atticam, scul- *cles.*
 ptum ac factum. Sed quid necesse est omnium Academia- *Annot. ad*
 rum tabularia excutere, cum sat multa à Westphalis relicta *ep. 9. S. Hiero-*
 teneamus in eorum libris eximix litteraturæ documenta, è *onym.*
 quibus cognosci liceat, quantum vivi Doctorum exedras
 ornaverint, quorum tanto intervallo, defunctorum lucubra-
 tiones, legentium & laudibus & profectu celebrantur? Ac
 recentibus quidem Academiis cum vigeret etiam illud mi-
 nus comptum, & amœnum, subtile tamen, & argutum dis-
 putandi scribendique genus, Theologiam, ut de ea præcipuè
 loquamur, scriptis illustrarunt, præter Sufatensem, & Me-
 schedensem, de quibus memini, Henricus de Coesveldia,
 Wernerus Rollevincius, Henricus de Hervordia, Herman-
 nus de Soldis Osnabrugensis, Hermannus in Campo, Hen-
 ricus de Werlis, & alii complures, quorum extant plena eru-
 ditionis, ut iis temporibus, ingenii monumenta.

*Humaniores litteras in Germania præcipuo
Westphalorum studio restoruisse.*

AT verò postquam NICOLAI V. PONT. MAX. auspiciis cultiora litterarum studia primùm in Italia revixerunt, cum pleræque omnes Academiae Germaniæ, rationibus sanè levibus retardatæ, quas alicubi persequitur ac refellit Æneas Silvius, ea admittere, & tractare cunctarentur, Westphali nostri tempus hoc demonstrandæ suæ in bonas litteras voluntatis, minimè prætermittendum rati, relictas ab aliis, atque despectas non modò sibi recipiendas, sed etiam ornandas, atque omni ope toti Germaniæ commendandas existimarunt. Princeps tam illustris facti Rodolphus à Langen, vir equestris in Westphalia ordinis, & in maxima Ecclesia Monasteriensi Canonicus fuit. Is enim cum unà cum Mauritio Comite Spilembergio Canonico Colonienfi, & Rodolpho Agricola, in Italia Francisco Philelpho, Theodoro Gazæ, aliisque utriusque linguæ instauratoribus dedisset operam, tantosque haberet progressus, ut is, quem modò nominavi, Agricola ab hoc demum viro *aliquando*, ut ipse loquitur, *priscam insolenti Italia, & propemodum occupatam benedicendi gloriam extorqueri posse* consideret; reversus in patriam nihil habuit antiquius, quàm ut ad quarum artium quasi mercatum quendam erat profectus, earum suis popularibus copiam faceret. Ille igitur fuit, ut cecinit quidam,

Primus Melpomenen qui rura in Westphala duxit.

In Westphala autem? imo verò, si verum amamus, omninò post restitutas litteras, primus Germanorum eruditum carmen scribere cœpit. Scripsit & multa soluto sermone perquam disertè, & veteres illos elegantium artium auctores propè primus, quasi postliminiò, juventuti restituit. Etenim Conradum, è Comitibus Ritbergensibus, Monasteriensem Antistitem, magni animi Principem, suâ auctoritate perpul-

*Lib. de educ.
Liberor. ad
Ladislaum
regem c. 6.*

In epist.

*Alexander
Hegius in
epigramm.*

lit, ut in ludo litterario, qui erat in ea urbe ad D. Pauli, repudiatis barbaris & incultis minimè idoneorum magistrorum præceptiunculis, exemplo, atque instituto earum scholarum, in quibus erat in Italia versatus, vetusti scriptores utriusque linguæ explanarentur. Res variis, ut fit, consultationibus in id tempus extracta est, quo in ea Ecclesia Scholastici munus sustinebat vir magno natalium, & prudentiæ splendore Wennemarus Horstius, ex ea ipsa familia, quæ amplissimum hujus nunc Ecclesiæ Decanum tulit; is ascitis in eam rem viris litteratis è Langii ferè disciplina, atque contubernio, universum Gymnasium Timanno Camenero, cujus extant de Philosophia naturali commentationes, administrandum dedit. Neque verò hic Westphalorum ardor unius urbis finibus coerceri potuit, sed annitente eodem inprimis Langio, ludis, in celeberrimis quibusque oppidis, apertis, omnibus utriusque linguæ, omnisque politioris litteraturæ copiis Westphalia redundavit. Quid quòd Westphalorum studio, ac labore in alias quoque Germaniæ oras permanarunt? Siquidem Daventriæ versabatur Alexander Hegius homo Westphalus, cui Langius, quondam ejus condiscipulus, è bibliotheca, quam secum ornatam, & locupletem ex Italia detulerat, libros à doctissimis illis Italiæ magistris nuper editos in lucem, sanè quàm benignè & ultrò mittebat. His cum ille assiduò volvendis fieret quotidie eruditior, discipulos, atque æmulos studiorum suorum habuit Desiderium Erasmus Roterodamum, Joannem Murmellium, Ludovicum Bavingum, aliosque complures. In his Conradus quoque Goclenius Paderbornensis fuit, qui postea in nobilissima Academia Lovaniensi è primis fuit ejus Collegii professoribus, quod ad illustrandas linguarum præstantissimas sapienter institutum, trilingue dicitur; plurimumque suâ ætate, dicendi laude præstitit. eum hujus artis præcepta tradentem, audit inter alios Adolphus Comes Schaumburgius, qui deinde Colonienfis Antistes renunciatus, veteris fuit religionis instaurator & vindex, plurimumque, Princeps Illustrissime, jam

tum exsplendescentem indolem in tenera tua dilexit ætate. Tulit præterea Paderbornensis ager eadem tempestate Ludovicum Dringebergium, qui ad excitandas easdem mansuetiores litteras, magnis propositis præmiis Selestadium in Alfatiam evocatus, Joannem Reuchlinum, Beatum Rhenanum, Jacobum Wimphelingium, aliosque erudiit, qui deinde insigni scientiæ famâ claruerunt. In Bataviam primus eadem præclara studia, eodem hortante, & adjuvante Langio, Antonius Liber Susatensis invexit, è cujus disciplina Alardus Amsterodamus, doctissimus ac politissimus Lovaniensis Theologus, aliique clari in litteris homines prodierunt. Quo quidem tempore nihil mihi Westphaliæ videtur ad immortalem gloriam præter te unum, Princeps Illustrissime, defuisse. Si enim tui similis quispiam Mæcenas fuisset exortus, qui severas illas veterum Academiarum doctrinas hæc novâ humanitatis, & eloquentiæ dulcedine temperasset, unoque utrasque domicilio collocasset, næ is facillè omnibus numeris absolutam Academiæ formam primus Germaniæ demonstrasset.

CAPUT V.

Westphali naturâ propensi, & habiles ad doctrinam.

E Quidem sic sentio: quantum inter frugiferas arbores, & eas interfit, quæ præter foliorum speciem, & umbram nihil afferunt, tantum ea gymnasia quæ sciendi studia, cum linguarum cognitione conjungunt, iis præstare, quæ soli poliando sermoni, sunt consecrata. Neque id nostrates fugit, quorum ut quisque est ingeniosissimus, ita non contentus his minoribus artibus, ad sublimiorum rerum disciplinas nativo quodam impetu, quando domi facultas non datur, in longinquas terras rapitur. quod enim est in Germania, aut superioribus annis fuit paullò florentius gymnasium? quis doctorum hominum cœtus? quis denique discendi, ac proficiendi locus, qui non Westphalorum sit ingeniis illustratus? Illi verò quos rei familiaris inopia patrios fines egredi non sinit, non
fatis

fatis illâ aviditate, quâ in his litteris percipiendis sunt versati, quarum erat domi copia, declararunt, quid in iis studiis essent facturi, quæ continent naturale quoddam pabulum præstantium animorum? Quibus tamen Westphalia adhuc publicas sedes nullas posuerat, tamen quàm crebri in ea sunt, & celebres ludi? qui concursus, ardorque discentium? quæ certamina æqualium? quæ cohortationes, & gratulationes parentum? quis labor, & assiduitas magistrorum? Academias profectò commemorare possum, quæ celebritate, & frequentia nullo modo sint cum puerilibus Westphaliæ ludis comparandæ. Quem enim horum nominare possis, qui vastitatem, & solitudinem, ut illæ, metuant? quò, dilabentibus civium populariumque liberis, externos, & peregrinos auditores propè pretio conducere necesse sit? qui fucata libertatis illecebris, & indecoris immunitatibus ad pelliciendam juventutem indigeat? Westphalorum ea semper fuit discendi cupiditas, ut & suis gymnasiis complendis soli sufficiant, & plurimum inde redundet in externa. neque verò multum prensandi parentes, ut filios suos ad studia incumbere patiantur, quippe cum ipsi quoque ruri, atque in mapalibus nati, qui nullam doctrinæ partem attigerunt, non temerè quemquam filiorum litterarum prorsus expertem velint. Itaque diu aliis est prius studendum, quàm studia amore esse digna cognoscant: Westphalos jam inde ab ipsis incunabulis quidam ad discendum genius exstimulat. ut vel inde conjecturâ liceat assequi, quantus sit in Westphalia proventus illustrium ingeniorum. Est enim ingenium quidam mentis oculus, qui quò magis luce gaudet, atque exire gestit è tenebris, hoc est sanior, & ad cernendum, ac perspicendum acutior. Eiusmodi cum tanta sit in Westphalia multitudo, quibus, Illustrissime Princeps, velut inusitatum jubar optatam hodierno die lucem affers, non est metuendum ne unquam desint, qui ad eam accipiendam, & fruendam anhelent, seque ob immortale hoc patriæ decus æternas tibi gratias debere fateantur.

CAPUT VI.

Quibus rebus Westphali ad progressum in litteris adjuventur.

NEquè verò minore contentione Westphali studia persequi solent, quàm arripuerint. est enim huic genti cognata incredibilis quædam industria, quæ exterorum quoque hominum præconium meruit. Sunt enim ab Erasmo hæc ipsa scripta in epistola ad Thomam Morum summum illius sæculi lumen. *Westphalus, inquit, populus, ut vulgò rudior habetur (nempe à tuis Batavis, mi Erasme, politis scilicet hominibus) ita multos nobis dedit summis ingeniis, minimeque vulgari doctrinâ præditos. Non aliud genus mortalium patientius laborum est.* Rara profectò singularique laus. Quæ enim duæ res tam ægrè in uno homine, ne dicam gente, copulantur, quàm ingenii magnitudo, & laboris contentio? ferè enim qui ingeniosi, iidem sibi præfidentes, plurimum otio se dedunt, ne minus ingenii habere videantur, si plus laboris assumpserint. Atqui contrà fieri oportuit. Ut enim quò fecundior est ager, hoc operam coloni remuneratur uberiùs: ita præstantissimum quodque ingenium hoc est fructuosius, quò diligentius, instantiusque colitur. Neque verò parum affert momenti ad promovenda studia Westphalorum, celeritati ingeniorum adjuncta modestia, & ab effrenatis motibus alieni mores. Sic enim plerosque omnes natura comparavit, ut facilè imperare animo suo, suæque vitæ modum tenere condiscant. quo quidem nihil est ad accipiendos sapientiæ fatus accommodatius. Ejus rei video ab harum rerum prudentibus duo argumenta sanè luculenta proferri. Alterum, quòd cum plures ferè è Westphalis, quàm cæteris Germaniæ populis, quotannis propter discendi cupiditatem in alienas terras demigrent, multi item quotannis in patriam se referant, incorruptam tamen adhuc, atque integram ab
omni

omni depravato exterarum gentium more Westphaliam tueantur. Eadem semper in victu cultuque frugalitas: idem in moribus candor: eadem in dictis factisque constantia. Longissimè enim absunt ab eorum errore, qui tum demùm se præclarè peregrinatos arbitrantur, cùm quot gentes accesserint, totidem peregrinis vitiis obfiti revertuntur. Itaque cujusmodi eum expressit Homerus, quem imaginem posteris proposuit Sapientiæ, tales plerosque Westphalorum fingit natura, format educatio, confirmat industria, ut non magno negotio & Sirenium blanditias, & artes filiarum Solis prætervehantur impune. id qui norit eum demum scito certissimum ad absolutam sapientiam cursum tenere posse. Alterum quoque indicium facilis & pacatæ naturæ commemorant, quòd nulla Germaniæ gentium plures procreavit, qui in alienis rebus pub. honoribus, atque muneribus vel minore invidiâ sint ornati, vel majore omnium commendatione perfuncti. Nulla siquidem est non dico illustris, & splendida, sed omninò paullò lautior Westphaliæ domus, quæ non aliquos è suis majoribus laudare possit, extra patriam in aliquo vel viri Principis Consilio, vel alicujus reip. Senatu, vel aliquo denique Ecclesiastico, aut civili magistratu iis quoque faventibus versatos, qui se præteritos jure queri posse videbantur. Sic enim induxerunt animum plerique mortalium, ejusque commoda, atque ornamenta civitatis, civium esse oportere. ad ea si alienus aspiret, omnibus est invidiæ telis expositus, quæ quisquis evitare desiderat, eum necesse est usque eò animo suo posse imperare, ut neque ulla improbitatis significatione nudum latus calumniis præbeat, & se facile in tam excelsò virtutis fastigio collocet, quod nulla invidia possit attingere. Quæ omnia, quid aliud significant, quàm in Westphalorum indole innata atque inclusa singularis cujusdam semina virtutis, quæ si tempestivâ culturâ tantisper foveantur, atque adolescant, dum justam maturitatem assequantur, intellexisti Princeps Sapientissime, brevi Westphaliam universam plurimis, & maximis ornamentis,

atque præfidiis non ad suam modò, verùm ad totius Christianæ reip. utilitatem abundaturam.

CAPUT VII.

De aliena à veteri Religione Academia in Westphalia tentata.

Quare nunquam tibi pro eo ac meretur hoc tam diu optatum beneficium, gratiam Westphalia referet. Tu enim primus in media ejus luce campum aperuisti, in quo nostrorum hominum industria, in exiguum gymnasium paucarum nuper disciplinarum compulsa, liberè tandem ad omnem Sapientiam excurrere, cognoscique possit. Tibi debet omnis posteritas, quòd quæ majores nostri litterarum decora, atque præfidia peregrè petebant, ea jam domi, te auctore nascantur, atque ita patriam, quam adhuc parentem tantùm, & altricem suam vocabant, deinceps, tuo beneficio, eorum quoque bonorum procreatricem sint habituri, quæ sola, cùm semel possidere cœperimus, nunquam nostra esse desinent. Est verò aliud quoque quod divinæ providentiæ gratulemur. neque enim mihi tam lætandum videtur, quòd aliquando hoc doctorum hominum seminarium in Westphalia sit conditum, quàm quòd eam mentem veteris, atque Orthodoxæ religionis colenti Principi potissimùm injecerit. Neque enim defuerunt qui secessione ab Ecclesia Catholica factâ, Westphaliam post annos jam demum octingentos veritatem se docturos professi, suis novis opinionibus, Academiarum more, non modò Ecclesiarum opibus, sed etiam Ecclesiasticis Principibus administris extruere gymnasia laborarunt. Fuit in eo numero superiore seculo Arnoldus Burenus, cujus extat oratio sanè verbosa ad Franciscum Monasteriensem Episcopum, non sine præfatione Philippi Melancthonis. In ea principiò mirificè laudat Episcopum, quòd *incredibili totius propè Germaniæ admiratione*

ratione, à Pontificia illa, ut ipse loquitur, impietate ad puram Christi doctrinam (Lutheri deliramenta dixisse oportuit) se transfulerit. deinde persuadere conatur, ut Westphala juventuti ludum aperiat, qui non solum inferiorum artium tractatione, sed etiam Theologicarum rerum, & Jurisprudentiæ professione nobilitetur. Addit incredibile esse, quanta futura sit istius beneficii gloria: Unum illum ex omnibus Episcopis, quibus unquam Westphala Ecclesia, atque Resp. fuerit commissa, extitisse, qui primus in illam Ecclesiam sacrosanctam Evangelii doctrinam, & in scholam, verè piam, & salutarem institutionem, omnibus ineptiis impiisque somniis ex illis deturbatis, intulerit. Hæc ille. Ac sane si quod unquam fuit tempus oblatum Westphaliæ divinitus, quo meritò poterant omnium animi ad Academiæ cupiditatem erigi, hoc profectò illud fuit, cum amplà, & validà inprimis Urbe ex Anabaptistarum fanaticorum hominum, & omnis honestæ doctrinæ conjuratorum hostium dominatu, in libertatem vindicatà, omnes vehemens quoddam dementsimæ illius inscientiæ, atque barbariæ, tam recenti malo, odium percepissent. Itaque post receptam urbem, eorum qui ludum in illa litterarium, de quo nuper dixi, celebrabant, duo admodum millia censâ fuisse accepimus. Cùm ergo ad minorum, ut ita dicam, gentium artes, tanti concursus fierent, quid futurum fuisse putemus conditâ Academiâ, in qua sublimiorum quoque doctrinarum studia viguissent? Sed nimirum hujus meriti gloriam DEUS tuæ Celsitudini, Princeps optime, reservabat. Neque verò, quâ fuit in nos bonitate, commisit, ut civitas vixdum illâ turbulentissimâ tempestate perfunctâ, eis cathedras, & subsellia erigeret, qui primi ejus commovendæ duces extiterant. Quis enim est rerum illo tempore gestarum tam rudis, qui nesciat Lutherianos priùs in Catholicos, quàm in Lutherianos Anabaptistas, coortos, his faces ad rempub. turbendam prætulisse? Quis ignorat huic ipsi Francisco, ad quem scribit Burenus, non Anabaptistas modò, sed etiam Lutherianos rerum novarum, & seditionis poenas dedisse? Ac fuit ille quidem deinde, nescio quo illo-

*Vide Laur.
Fabricium
exam. In-
quis. Mo-
nast. c. 7.*

rum

rum temporum fato, cò delapsus, ut haud dubiè eorum partibus faveret, quorum sceleratos impetus antè compresserat: ne tamen ei Episcopatus, Pontificis Max. sententiâ, ut erat institutum, abrogaretur, supremum Canonicorum Collegium, ob magna viri in Ecclesiam merita, intercessit, deditque operam ne quid præterea res Catholica detrimenti caperet. Verùm, quæ, malum, est hujus hominis impudentia? primusne Franciscus sacrosanctam Evangelii doctrinam in Westphaliâ intulit? itane? tot sanctitate & doctrinâ illustres antistites, qui à fundata in his terris Christiana religione Ecclesiam gubernarunt, expertes Evangelicæ doctrinæ fuerunt? quid? antequam Petrus Werthemius ad res novas moliendas Monasterium Marpurgo mitteretur, scholæ in-eptiis, & somniis refertæ erant?

CAPUT VIII.

*Novum Evangelium cum summo Academi-
arum odio natum.*

Scio quæ ille somnia intelligat. nempe Missam, Purgatorium, Sanctorum invocationem, & similia Ecclesiæ Catholicæ dogmata, quæ sapientissimus quisque veterum Patrum complexus est, ut nemini possit esse dubium, quin illi potius somnient, qui ista repudiant. At ego in hoc ipso de quo agimus Academiarum negotio tam planum facio ipsos illos novi Evangelii architectos somniasse, seu potius delirasse, ut ex eo, quod iis circa has artes contigit, in quibus erant indè ab incunte ætate versati, conjici possit, eos cum toti antiquitati in gravissimis fidei decretis somnia objiciunt, omnino de potestate mentis exisse. Quæro enim ex Burenio, num hic ille Philippus, cujus præconio suam orationem commendari voluit, non aliquando Academias, & bonarum litterarum gymnasia sit execratus, & infano odio persecutus? Quæro num meminerit anno Salutis nostræ M. D. XXI. æneis formis excusam esse orationem Didymi Faventini nomine,

mine, contra Thomam Placentinum? num ignoret hujus orationis ab ipso Luthero auctorem laudari eum, de quo nobis fermo est, Philippum Melanchthonem? In ea porrò oratione hæc sunt verba: *Ne nulla essent in Christianismo schola, Academia generalium studiorum, quas modò Universitates vocant, condita sunt. Atque hoc consilio mirum est, quàm placeant sibi, quàm salutare putent, quo non aliud repererunt neque perniciosius, neque magis impium, & quod video non Pontificibus, sed ipsi deberi Satana, qui si quo unquam, hoc certè casu, egregiè imposuit Christiano populo. Equidem sapientem virum fuisse judico Wiclephum Anglum, qui omnium primus, quod ego sciam, vidit Universitates esse Satana synagogas. Et quid dici vel pium magis, vel sapientius potuit? Hæc Philippus alludens ad illud Wiclephi pronuntiatum, quod inter alia Concilium Constantiense damnavit: Academies, Collegia Academica, studia, & insignia magistralia vanâ gentilitate esse introducta, & tantum Ecclesie prodesse quantum prodest diabolus. Ac ne quis dubitaret num hoc odium esset ab ipso genio novi Euangelii, ipse ejus parens Lutherus simul in Ecclesiam furere & bacchari cœpit, Academies omnibus maledictis infectabatur, & exagitabat. Suntne hæc Lutheri verba? Ex isto fumo (de quo S. Joannes in Apocalypsi) prodeunt locustæ istæ, quæ omnes cathedras occupant, omnia gubernacula administrant, ut Academiis ab initio mundi Satanas nihil excogitarit presentius, ad vastandam fidem, & Euangelium toto orbe. Ibidem eas comparat cum valle Tophet, & cum fano Moloch. Alibi appellat asinorum bipedum stabularia: alibi portas, & januam inferi. Est ubi vocet Antichristi lupanaria: Diaboli tabernas: Synagogas synagogarum Satanae. Adjunxit ad hæc & alia convitia, magna & impudentia mendacia. An non est mendacium, Academies Aristotelem Christo æquavisse, quantum ad auctoritatem, & fidem? Verbo & ratione docendi solvere mandata Dei? Christum & novum Testamentum longius ex mundo exterminasse, quàm Fudasos, & Turcas? denique in Academiis sub titulo doctrinae Christiana non nisi pugnantißima Christiana fidei doceri? Videntur*

Ep. Lat.
tom. 2. ep.
ad Spalat.

sess. 15.

Lib. de ab-
rog. Missa.

l. de insti-
tuto pueris

Oper. in
Ps. 22. &

l. contra
Cathar.

l. de Missa
privata.

In conc. ha-
bita Kal.

Jan. 1522.
Colmaria
edita.

l. contra
Latomm.

Lib. con-
tra Cath.

Lib. de ab-
rog. Missa.

Conc. Kal.
Jan. Col.

ne Tibi, Princeps Illustrissime, hæc vigilantium, an somniantium? prudentium, an insanorum voces? Sed audi facta. haud paullò dictis stultiora. Anno M. D. XXII. cùm Lutherus metu Caroli V. Cæsaris in Pathmum, ut ipse insolentissimè appellabat, secessisset, interea Wittembergæ Andreas Carolstadius, & Philippus Melanchthon, Lutheriano œstro perciti, cogitarunt quemadmodum doctrinam, quam Lutherus, si diis placet, devocasset de cœlo, factis persequerentur. Ergò, cùm inter alia tam insigne ejus in Academiis odium haud dubiis argumentis perspexissent, juventuti quæ in Academia Wittembergensi studia litterarum æmulabatur, auctores fuerunt, ut combustis libris, spretoque gymnasio in opificum se disciplinam darent. Neque dubitarunt, cujus suafores fuerant, ejusdem consilii duces esse. nam Carolstadius in villa haud longè ab urbe ex Doctore Theologiæ de improvisò agricola, ac rusticus evasit: Philippus qui Philosophiæ magister erat, pistori suam operam navare cœpit. *Hoc tantorum Theologorum decretum*, inquit Staphylus, *fusè longèque dimanavit in plerasque urbes Germania. Et, ut reliquas taceam, scimus Vratislaviae, & Suidnicia in Silesia biennium ludos litterarios oclusos fuisse, & planè extinctos: nec quicquam ab istorum sectariorum discipulis lectum, præter textum sacrae Scripturae.* At, inquit, Lutherus, & Philippus, mutatà postea voluntate, auctores ubique fuerunt per Germaniam instituendarum scholarum, neque obscurum est, eos qui eorum instituta sectantur, passim gymnasia habere publicè informandæ juventuti. Principiò non idèò non somniarunt, quòd aliquando suo illo somno excussi aliter, ac prius censuerunt. Imò verò vel indè liquidò constat somnia fuisse, quòd tunc ab iis damnata & explosa sunt, cùm eos isti sapientiores fuisse confitentur. Deinde est quòd gratias Principibus agamus, qui cùm Anabaptistarum exemplo didicissent, quantum ad perturbandam remp. virium haberet novo Evangelio armata barbaria, maturè ne id malum latius serperet providerunt. *Qua in re videntur mihi fecisse, quod, ut ex Timæo narrat Athenæus, Prætores olim Agrigentini*

*Colloquium
Altenburg.
Surius.
Staph. apolo-
g. p. 3. de
consens.
Euangelic.
§. Bibliista.*

lib. 2.

Etini ebriosis quibusdam juvenibus. Cùm enim hi vino madidi in eam devenissent amentiam, ut cùm in taberna sederent, triremi sibi per mare vehi, & tempestate jactari viderentur, eaque persuasione suppellectilem omnem, atque adeò lectos ipsos, velut allevandæ navis causâ, projicerent foras, excitati insolentiâ magistratus, insanientes objurgarunt, ac ne amplius ad eum modum se vino replerent severè monuerunt. Illi admoniti projicere quicquam desierunt, sed ita ut hærent etiam nonnullæ reliquæ delirationis. Nam & Tritones prætores appellabant, & se ingenti tempestate perfunctos querebantur, & iis se in patria, velut suis liberatoribus statuas posituros esse promittebant. Nimirum necdum vini, à quo illa vœsania proficiscebatur, vis tota remiserat. Neque verò fuisset quisquam tam vœcors, qui his hominibus, quicquam suppellectilis, quod non projectum, & perditum vellet, custodiendum prius daret, quàm essent omni pristinæ aberrationis periculo liberati. Atque spectavimus quidem Lutherum, & Philip-pum novo Evangelio ebrios, non lances, & lectos, sed optima nostrorum instituta majorum, & pulcherrima reipubl. vel ornamenta vel subsidia abjicientes. num illi admoniti penitus se ab illa insania removerunt? an non quasdam ejus notas est intueri? denique an non illa è novo Evangelio profluxit? num igitur illa potest, nisi eo prorsus sopito, atque extincto, omninò conquiescere? Certè Erasmi, quem credo isti rectè de litteris existimare posse non diffitentur, hæc fuit sententia: Ubi regnat Lutheranismus, ibi litterarum est interitus.

Lib. 19.
epist. ad
Pyrrhæm-
rum.

C A P U T IX.

Philosophia in Academiis non respuenda.

V Erùm id jam non ago. satis mihi fuerit ostendisse eos manifestò suâ confessione somniasse, qui Catholicis Academiis somnia objectare non sunt veriti. Deinde non satis tutò iis hominibus Academiarum curam committi posse, qui tam flagitiosè delirarunt ut tanquam exitiosas rei-

pub. damnarent, præsertim si nonnulla etiam in iis tantæ dementiæ usquam vestigia appareant. Dixi enim horum furorem perinde ut illorum Agrigentinarum non simul totum esse compressum. Id vel ex eo constare potest, quòd etiam postquam Philippus à forno ad scholas rediit, tantisper honores Academici nemini more majorum mandati sunt, donec Electoris imperio intermissus pluribus annis mos aliquando referretur. Sed videor mihi in Burenii quoque verbis quædam observare relictæ stultitiæ argumenta. Quid enim causiæ censes esse, Princeps Illustrissime, cur Burenus nullam suâ oratione Philosophiæ mentionem faciat? cur ante Theologiæ studium solas inferiores artes requirat? Nimirum talem Academiam moliebatur in Westphalia, cuiusmodi ex Lutheri præceptis tunc institui poterat, cum tamen etsi de infinito illo Academiarum odio nonnihil remississe videbatur, tamen Philosophiam, præsertim Aristotelis, necdum concoquere ullo modo poterat. Ita enim ille scripserat anno M. D. XX. in libro de reform. Reipub. Christianæ ad nobilitatem Germanicam: *Suadeo, inquit, ut libri Aristotelis, Physicorum, Metaphysica, de Anima, Ethicorum, qui hæcenus omnium optimi habiti fuere, penitus aboleantur & exterminentur, cum omnibus illis, qui rerum naturalium explicationem & cognitionem se tradere profitentur: cum ex illis nihil vel naturalium, vel spiritualium rerum disci, vel doceri queat.* Neque verò id postea mutavit, quamvis enim libellum composuit de instituendis scholis, tamen cum earum formam describit, multus ille quidem est in prædicando linguarum studio; de Philosophia restituenda nihil præcipit; ut satis appareat, nunquam cum eo in gratiam rediisse. Talis igitur, ut opinor, Academiæ speciem cum animo concepisset Burenus, quæ lustrum esset incientiæ, non sapientiæ domicilium, præclare se meriturum de Westphalia speravit, si eam huic genti cupidissimæ omnis liberalis eruditionis obtruderet. Num verò existimavit illam Westphalorum insignem discendi aviditatem, propter quam eorum majores sæpe remotissimas nationes adierunt, modicâ
cogni-

cognitione linguarum, & paucis in aliquot Scripturæ sacræ capita, non è veterum auctoritate, sed è nuper exorta disciplina petitis glossematis, expleri posse? Quid? nullumne unquam crediderunt Westphalorum in sublimiores de divinis hypostasibus, de præsentia CHRISTI in Eucharistia, de procreatione rerum è nihilo, aliisque ejusdem generis locis esse venturum? aut omnes tam hebeti futuros ingenio, ut non sentirent, hæc sine accurata Philosophiæ cognitione, neque satis liquidò explicari, neque adversus hostes Christiani nominis satis pro dignitate propugnari posse? Nam quòd eorum nonnulli respondent, Philosophiæ disciplinas ad liberalem quandam oblectationem animi percipi posse: ut in sacris rebus ullus eis sit locus, id verò minimè ferendum esse, hæc inquam oratio risum profectò prudentibus mover. Quotidianæ enim inter eorum Theologos concertationes, turpissimis, ob rerum Philosophicarum ignorationem, hallucinationibus refertæ satis ostendunt, ebriis hominibus eos esse perfimiles, qui cùm se per dementiam negent duce, vel adminiculo ad ingrediendum indigere, ubique tamen titubant, atque offendunt. Quantò tandem abs te sapientiùs factum est, Princeps Illustrissime, cui cùm persuasum esset, illas quoque à profanis licet hominibus excultas doctrinas, DEI ad nos munere pervenisse: CHRISTUM, qui sit æterna veritas, ad illa quoque omnia, quæcumque illis rectè tradita sint, suâ auctoritate comprobanda ad nos de cælo delapsam: esse denique eas disciplinas ad res divinas explanandas uberiùs, & validiùs muniendas perquam appositas, iccirco Academiam tuam, more majorum, iis omnibus artibus, quæ omnibus numeris absolutum Theologum decent, instructam esse voluisti? Ita enim retinetur admirabilis ille inter disciplinas concentus, atque consensus, ut cùm aliæ sint diviniore fidei lumine patefactæ, atque è cælo ascitæ, aliæ nativis ingenii viribus, & assiduo mortalium studio pervestigatæ, hæc illis pareant, atque ancillentur, & si qua in re lapsæ fuerint, ab illis corriganur: illæ verò earum cùm præsidis ad

*s. Augu-
stin. ep. 3.
ad Voluf.*

compescendos hostes, tum ornamentis ad sua illustranda, atque confirmanda utantur.

CAPUT X.

De retinenda Academicarum inter se concordia.

NEque solum divulgatae sunt, atque distractae ipsae disciplinae illorum somniantium importunitate & dementia, sed etiam, quod quidem malum multo latius patet, ipsae Academiae, postquam hoc novum Evangelium ab inferis extitit, omnem funditus spem mutuae concordiae & consensionis amiserunt. Atqui haec fuit majoribus nostris praecipua Academicarum condendarum causa, ut veritas multorum sapientium studiis facilius reperiretur, & auctoritate certius muniretur. Sic enim homines sapientissimi judicabant, cum in omni disceptatione, tum praecipue, quae de divinis rebus instituitur, eruditorum hominum consentientes, conspirantesque sententias magni apud omnes ponderis esse oportere, praesertim si quod versatur in quaestione, diu fuerit antea magnis ingeniorum contentionibus agitata. Id si in uno aliquo eruditorum hominum coetu locum habet, quid in compluribus, non modo coenibus, sed terrae quoque marique disjunctis? Jam vero ante Lutheri ab Ecclesia discessum, quanta erat omnium Academicarum in iis quae fide Catholicam traduntur tuendis, propugnandisque concordia? quam multa, de quibus nihil dum certi Ecclesia decreverat, jam quodam Academicarum praesudicio explorata tenebantur? quam multa in iis, quae ex doctrinae Christianae capitibus, adhibita aliarum quoque cognitione doctrinarum, apte concludi visa sunt, jam pridem tam erant in Academicis recepta, ut iis non assentiri summam impudentiam ac temeritatis esse judicaretur? Hoc quasi commune quoddam veritatis patrimonium pro se quaelibet fidelissime custodiebat, & quantum studio ac labore conniti poterat, augebat. At vero simulatque exortus est Lutherus, qui apud imperitos haec omnia

omnia tantâ gentium ac sæculorum consensione comprobata atque firmata convelleret, tum verò simul excogitatum est aliud Academiarum genus, cui quoniam æternum est bellum cum veritate susceptum, omnia derepentè litibus dissidiisque permiscuit. Hujus generis Academiam Burenus popularibus suis optabat, quæ non modò à Catholicis omnibus dissideret, sed ne spem quidem ullam haberet constantis cum suis gratiæ ac pacis ineundæ. Ad quam enim illa tandem factionem, cum inter illos sint plurimæ, sese applicaret? Ad Flaccianam, an Eberianam? ad Osiandrinam, an Ubiquitariam? An, quod nonnullas fecisse videmus, à Luthero ad Calvinum, id est de calcaria ad carbonariam repentè transiret? Hunc verò ipsum, qui se sequi profitentur, quot jam sunt partium? Cujus verò tandem rationis fuisset, cum in Westphalia tot jam sæculis Academia desideraretur, quæ esset veritatis officina, falsarum in ea opinionum, & litium sedem constituere? Est enim omnino, quod aiebat S. Augustinus: *In ventre Ecclesia veritas manet. Quisquis ab hoc ventre separatus fuerit, necesse est ut falsa loquatur.* Quocirca præclare comparatum erat more institutoque majorum, ne cuiquam dynastæ fas esset Academiam condere, nisi non modò Imperator, verùm etiam Pont. Max. auctor fieret. Existimabant enim nihil esse præsentius ad sedandas opinionum discordias & dissidia doctrinarum, quàm ut honores, qui viris doctis tribuuntur, non modò ab ejus qui toti Imperio, sed etiam qui totius orbis Ecclesiis præest, auctoritate pendeant: ut quoniam, ut est in solenni formula, *hic, & ubique locorum*, eos valere cupiunt, dent quoque operam, ne eorum doctrina cum totius orbis sensu, judicioque ulla in re discrepet.

De Pontificis Maximi in approbandis Academicis auctoritate.

In consil.
Theolog.
2 part. pag.
165.

ibid.

Epist. 163.

Non placet hoc Philippo. Quid ita? *Nolunt, inquit, Pontifex, & Imperator propagari veram, & puram Evangelii doctrinam, qualem constat esse harum Ecclesiarum. Ideò his Principibus, & Scholis sunt inimici. E contrà tamen hi Principes verè invocantes DEUM, debent facere officium suum, & constituere honesta collegia docentium, & discantium litteras. Id præcipit DEUS. At quis non videt ea non posse honesta esse docentium collegia, quæ ideò absque summorum Principum auctoritate constituuntur, quòd doctrina in iis tradatur ab illorum sententia, & quod consequens est, à consensione orbis terrarum abhorrens? Sed premit nos Philippus veteris Ecclesiæ consuetudine. Non est dubium, inquit, Ecclesiam Dei habentem scholas, & auditores, seu collegia docentium, & discantium posse, & debere dare testimonia auditoribus, sicut testantur litteræ, quæ vocantur formatæ. Vult inde confici, quemvis suorum cœtum, honores Academicos, sine Pontificis, vel Cæsaris auctoritate mandare posse. quia gradus nihil aliud sunt, nisi hæc testimonia. Non disputo, quàm imperitè gradus Academici formati veterum litteris comparentur, cum hæ fuerint fidei, & communionis Catholicæ, illi egregiæ cujusdam sint, & præstantis eruditionis testimonia. Sed faciamus inter hæc nullum esse discrimen. Nego valuisse formatas litteras à quocumque cœtu datas: contendo earum vim non solum scribentis iudicio, sed etiam recipientis approbatione niti oportuisse. Itaque S. Augustinus, cum Fortunius Donatistarum Episcopus, Ecclesiam suam Catholicam esse contenderet: Querebam, inquit, utrum epistolas communicatorias, quas formatas dicimus, posset quòd vellem dare? atque addit: Parabam autem, ut si consentiret, ad illas Ecclesias à nobis tales litteræ mitterentur,*
quas

quas in Apostolicis auctoritatibus pariter legeremus illo jam tempore fuisse fundatas. Falsum igitur est quemvis coetum, qui sibi Ecclesiae DEI nomen arrogaret, formatas litteras, id est, ut Philippus interpretatur, doctrinae testimonia, suis auditoribus dare potuisse, quae apud recte sentientes pondus haberent, nisi essent Apostolicae Ecclesiae sententia comprobatae. Quaro igitur ex Philippo, num Ecclesia Romana, *in qua*, ut loquitur idem S. Augustinus, *semper Apostolica Cathedra viguit Principatus*, testimonia, quae ab eorum coetibus doctrinae auditorum tribuuntur, admittat, & probet? Negabit, sat scio. Quid ergo formatas nobis objicit, cum ex sola veterum testimonio formatae Catholicam, veram, puramque doctrinam ostenderent, quae non essent a societate Romani Pontificis alienae? Ita enim Optatus Milevitanus, Augustino vetustior, ut ostenderet suam Ecclesiam esse Catholicam, non Donatistarum; recensitis ordine inde a S. Petro omnibus Romanis Pontificibus, usque ad eum, qui sua vivebat aetate, *cum quo*, inquit, *nobis totus orbis, commercio formatarum, in una communionis societate concordat.* Errat verò Philippus, cum sperni, & repudiari Pontificis auctoritatem posse credit, eò quòd Christiani, Juliani temporibus proprias scholas, & proprios coetus discipulorum instituerint, tamen si ille *edicto prohiberet admitti Christianorum liberos in scholis publicis.* Christianorum enim scholae, Juliani imperio, civilibus duntaxat immunitatibus, & commodis carebant, quae sola ab Imperatoribus proficisci possunt: laudem verò certam, & constantis de religione sententiae earum nulla amiserat, quae quidem Romani Pontificis auctoritatem sequeretur. Neque enim minus Juliani, ac postea Valentiniani, & Valentis principatu, Catholici, ut probarent, sibi pro veritate, Donatistis pro mendacio dimicationem esse susceptam, illa Optati oratione utebantur. *Quae*, inquit, *apud vos veritas inveniri potest, cui Catholica videtur obistere? aut quod apud nos esse mendacium poteris approbare, in una communionem esse cum toto orbe terrarum? Nunquid poteris approbare mendacium, symbolum verum,*

d

 Lib. 1. ad
 Parmen.
 Lib. 7.
 & uni-

& unicum retinere & defendere? Nunquid poteris approbare mendacium Cathedram Petri, & claves regni caelorum à Christo concessas, ubi est nostra societas? Fateatur ergo Philippus, aut in veterum Formatis litteris nihil ad tuendas Academias positum esse praesidii, quæ sine Pontificis auctoritate, nutuque fundantur, aut certè, si, ut par est, nefas esse putat à sententia ejus ætatis discedere, quâ integram, puramque Ecclesiam fuisse confitetur; Burenianam certè orationem, quam suâ præfatione sibi laudandam putavit, & totum ejus consilium damnet necesse est. Quid enim stolidius, quàm eam Academiam in cælos ferri, cui Pontificis auctoritas ludibrio sit atque despectui, cum gravissimi & vetustissimi Patres, totius orbis consensu, testentur, absque ea veritatem retineri nullo modo posse? Num verò magis Academia sine veritate, quàm mundus sine sole constare potest? Meritò igitur te, Princeps Illustrissime, posteri omnes amabunt, atque in oculis ferent, qui cum, hæc Academiâ fundandâ, viam aperire, & munire velles ad veritatem, eam unam tibi sequendam putasti, quâ tot innocentissimos, sapientissimosque homines ad illam pervenisse, nemo, qui se modò sapere profiteatur, ausit diffiteri.

CAPUT XII.

Contra Jordanem Canonicum Osnaburgensem, qui unam in orbe terrarum Parisiensem Academiam volebat.

VERùm exorietur fortasse nonnemo, Princeps Illustrissime, qui cum in magni beneficii loco ponat, nullam adhuc in Westphalia pravis infectam opinionibus Academiam extitisse, neget tamen etiam rectè sentientium numerum augeri oportere. Sunt enim quidam homines ita tetrici ac morosi, ut qua in re ipsi commodo aliquo sint affecti, in ea cæteros absque eodem versari, ferre nullo modo possint. Atqui ii, si qui tamen erunt, fortasse Jordanis Canonici

nonici Osnaburgensis, qui Rudolpho Habisburgio Cæsare floruit, se auctoritate tuebuntur. Is in libro de translatione Imperii ad Germanos, censuit, quemadmodum una esset Ecclesia Romana, quæ cæterarum mater esset ac magistra, ita satis orbi terrarum esse unam Academiam Parisiensem, à qua bonæ omnes artes, quæ ad orthodoxam doctrinam tuendam & ornandam sint opus, ab omnibus gentibus peti possint. Quæ opinio totius jam propè orbis consensu, & institutis, tot jam exortis novis gymnasiis pridem est confutata. Ac Parisiensem quidem Academiam, propterea quòd antiquitate facilè cæteras omnes antecellat, semperque viris eruditissimis & gravissimis abundarit, equidem omni veneratione complectendam esse judico; præsertim, quòd eam idem ille Carolus, eodem quo hanc nostram, & finitimas Westphaliæ, Saxonixque Cathedralæ Ecclesias, animo illo suo verè magno, & incenso de humano genere bene merendi studio fundaverit. Sed vereor ne parum intelligant, qui hæc disputant, in quo sita sit vera Academia nobilitas, qui totam ejus gloriam angustiis unius urbis finibus terminari volunt: cum hominibus eruditione præstantibus, ex ea, velut equo Trojano, depromptis, atque in alias velut colonias dimissis ac distributis, latiùs multò & fructum ejus, & famam amplificatam ac diffusam esse videamus. Certè hæc ipsa JESU Societas, quæ ut alia complura, toto orbe Christiano, ita hoc Paderbornense gymnasium tuâ, Princeps Illustrissime, voluntate moderatur ac temperat, in Academia Parisiensi primùm est exorta, & decem illi Patres, qui eam primùm certis legibus institutisque devinxerunt, in literis Apostolicis, *in Universitate Parisiensi graduati, & in Theologicis studiis per plures annos exercitati fuisse memorantur.* Quòd si, è Jordanis præcepto, Lutetiæ in aliquo gymnasio delitescerent, iis duntaxat doctrinæ suæ lucem impertivissent, quibus fuisset ad eos audiendos conveniendi facultas, nulla propè jam esset Christiana natio, quæ non aliquot eruditorum hominum millia, quæ postea ex hujus Societatis disciplina

Pauli III.
ann. 1540.
Julii 3.
ann. 1550.

Lib. 2. prodierunt, desideraret. Neque verò, propterea quòd Romana Cathedra à CHRISTO sit constituta, *in qua una Cathedra*, ut loquitur Optatus, *unitas ab omnibus servaretur, ne ceteri Apostoli singulas sibi quisque defenderent: ut jam schismaticus, & peccator esset, qui contra singularem Cathedram alteram collocaret*: non, inquam, consequens est unam duntaxat Academiam esse debere. Quoniam enim fieri non posset, ut omnes Ecclesiæ partes, instar unius corporis, inter se cohærent, nisi CHRISTI instituto, unius, quod sub aspectum caderet, capitis auctoritate tenerentur, ideò non dubitamus pronunciare cum D. Cypriano Martyre: *Deus unus est, & Christus unus, & una Ecclesia, & Cathedra una super Petrum Domini voce fundata*. Quòd si ad idem exemplum formandæ essent Academiae, concluderetur non unam omninò solam, ut argumentabatur Jordanes, sed unam quæ auctoritate, & imperio quodam ceteras contineret, & gubernaret esse oportere. Sed ne id quidem necesse est. Dum enim Academiae inter partes Ecclesiæ, ut verè sunt, censentur, licebit quidem opinionibus, de quibus in utramque partem integra religione certatur, inter se dissentiant: in iis verò quæ capita sunt ac firmamenta salutaris doctrinæ, ne distrahantur in factiones, eadem eas, quæ universam Ecclesiam, auctoritas colligabit.

Epist. 8. ad plebem.

CAPUT XIII.

Cur expediat plures Catholicas Academias institui.

E St nihilominus hodie quoque nonnullis, quibus est privatus quæstus reipubl. commodis potior, permolesta Academiarum novarum omnis institutio. queruntur enim nescio quid de splendore & celebritate veterum gymnasiorum, novis fundandis, quotidie detrahi. Quæ ratio si majores nostros movisset, ne ea quidem extarent, pro quorum isti honore decertant. Etenim ante annum à CHRISTO nato

to

to M. CCC. una, & fortasse altera erat in Germania Viennæ, & Augustæ Trevirorum Academia. Nihil tamen illæ causâ dicere potuerunt, quin proximo consequenti seculo Heidelbergensis, Pragensis, Coloniensis, atque Erfurtensis fundarentur. Aucto, ut sit, numero, illustrior quoque cœpit esse earum utilitas. ergo post annum M. CCCC. Lipsiensis, Ingolstadiensis, Lovaniensis, Rostochiensis, Gripwaldensis, Friburgensis, Tubingensis, Móguntina ad veteres illas accesserunt. Num hæ tamen majoribus nostris multæ visæ sunt? num à novarum studio hæc veterum multitudine sunt retardati? Nonne post annum MD. Wittembergæ? nonne Francofurti ad Oderam? nonne Dilingæ, Herbipoli, Græcii, & aliis Germaniæ locis novæ Academiæ extiterunt? Nimirum si, ut ait Sapiens, *Multitudo sapientum sanitas est orbis terrarum*, poterantne dubitare, quin è salute esset Reipub. quamplurimis locis accendi studia sapientiæ? Veniebat verò nonnumquam usu, ut exorto bello, aut simili publicâ calamitate aditus ad longinqua gymnasia adolescentibus intercluderetur, quibus multos sæpe annos tam necessârio fructu carendum fuisset, nisi provisum esset à Principibus, ut uno obsepto, alia litterarum studiosis paterent loca. Quid privatorum inopiam commemorem, quibus nisi oblata essent adjuncta discendi, quantas hodie respub. utilitates, & ornamenta requireret? Quid? quòd Ecclesiæ rationes ita flagitare videntur. Quâ enim illi re tam opus est, quàm eruditus Parochis? nam quod oppidum, aut quis vicus paullò frequentior tali non eget? præsertim hæc nostrâ tempestate, qua nisi hominum animi doctorum præfidiis tegantur, vix est ut planorum, & impostorum manus evitent. Jam verò Parochi munus non valdè ab iis expetitur, qui complures annos studia litterarum peregrè suis impensis coluerunt. De publico verò, si quot satis essent, in hanc spem, procul patriâ alerentur, propè in immensum prodirent sumptus, cum opportunitates deesse non possint, quibus minus difficulter sustineantur domi. Adolescentibus verò ipsis utrum

7. de rep.
cap. 4.

*Aeneas Syl-
vius hist.
Bohem. cap.
35.
Naucerus.
Bonfin.*

trum tandem ad disciplinam est conducibilis, in suorum conspectu arctè attentèque haberi, an inter alienos in summa impunitate versari? præsertim cum jam multiplicatis ubique scholis, & breviori repertâ ad eruditionem viâ; iis doctrinis hodie pueri imbuantur, quas vix olim viri degustabant. At illa ætas mollis ac tenera, non certè est ad peregrinandum apposita. quippe facilè remotis custodibus, alienos minusque commodos mores induit. Id quod esset valde proclive, si ad paucas urbes immensi adolescentium greges confluerent, qui neque propter imprudentiam sibiipsis imperare, neque propter multitudinem à moderatoribus cognosci, nedum regi possent. Quod enim sapienter dictum est ab Aristotele, multitudinis, ut rectè gubernari possit, modum quandam esse oportere, id maximè in moderanda teneriore ætate valet, quæ sine intenta observatione, assiduaque custodia diffluit atque corrumpitur. Quod utinam hujusce rei pauciora exempla haberemus, neque liceret Academias florentes olim, nunc rectorum socordiâ eò prolapsas commemorare, ut adolescentes, qui ad eas mittuntur, vix pluribus annis doctiores, at paucis mensibus certò flagitiosiores evadant. Nam quid attinet earum meminisse, quæ à majorum religione desciverunt? videntur ne vel hæ solæ satis justam novis instituendis causam dedisse? Certè cum Joannes Hussus perversis Wiclephi opinionibus imbutus Academiam Pragensem perturbaret, novamque ejus gubernandæ formam suis consceleratis consiliis opportunam moliretur inducere, in paucis diebus tria admodum Germanorum millia cum suis professoribus, viris Catholicis, Lipsiam commigrarunt, ibique novæ Academiæ, in qua sine religionis labe studia litterarum tractarent, fundamenta jecerunt. Ita enim verum esse censebant, ut simul aliqua Academia sese abruperit à societate rectè sentientium, evestigio exoriatur alia, quæ illius damnum novo ardore & industriâ dissolvat atque compenset. Et tamen postquam non modò in plurimis Academiis jactura est facta, verum etiam tot populosissimæ gentes à nobis avullæ, novis quotidie de
reli-

religione doctrinis ludos aperiunt, erit quispiam Catholicus tam à studio avitæ religionis averfus, ut molestiam capiat animo, cum à viris Principibus tot mortalium errorem miserantibus, opportunis locis gymnasia salubribus, nullâque peste contaminatis litteris excitantur? At enim, inquit, Academiarum nostrarum honorem, & antiquissimum decus tot novarum accessione infuscari nolumus. Itane? tot populorum salus vestro isto fumoso nomine vobis est vilior? Quid enim? quacumque circumtulimus oculos, plena sunt omnia naufragiis miserorum. hic si quis unde unde licuerit, validas, novas, omnibus rebus instructas naves contrahat, è propinquo pereuntibus signum ostendet, adnatantes accipiat, omnique ope reficiat, vos scilicet, Viri Sapientes, indignum facinus exclamabitis: obscurari illius navis gloriam, *quâ veſti Argivi delecti viri!*

Petebant illam pellem inauratam arietis. illam unam toto mari requiri, illam conscendi debuisse. illam qui nancisci nequiverit, eum scilicet fluctibus, diis que marinis esse permittendum. Quantò Academiis veteribus esset gloriosius, prognatis novis, acuere studia litterarum, intendere professorum assiduitatem, juvenum animos laudabili æmulatione inflammare, denique partam à majoribus gloriam non socios laborum refugiendo, sed industriâ omni vincendo, tueri ac propagare? Jam verò languentibus studiis, laxatâ disciplinâ, jacentibus bonis moribus, incitum est profectò bonas artes accusare, si tam malis modis acceptæ, nova sibi domicilia circumspexerint.

C A P U T XIV.

Gratia totius Westphaliæ nomine.

DE hac tamen, Princeps Illustrissime, abs te constituta Academia, locorum intervalla, quibus sane non modicis hæc urbs abest à veteribus gymnasiis, omnem eripient querendi & indignandi locum. Quàm verò omnibus

bus Westphaliæ Ordinibus jucundum acciderit hoc beneficium tuum, satis hæc Academiæ tuæ natalem celebrantium, gratulantium, gestientium frequentia, & inusitati plausus ostendunt. Quis enim est omnino summorum, mediorum, infimorum, cujus non os ipsum, atque vultus exultantes tibi gratias agere videantur? Tu enim, Princeps Illustrissime, unus post hominum memoriam, ita de Westphalia univèrsa es promeritus, ut cum ad te una duntaxat Episcopalis Ecclesia administranda delata sit divinitus, tamen eas quoque in quibus Episcopale munus non sustines, Episcopalibus jam tibi meritis, iisque immortalibus obstrinxeris. Quid enim tam dignum Episcopo, quàm in omnem retrò ætatem providere, ut omnibus scientiæ, & integritatis artibus erudiantur, qui sunt aliquando in Ecclesiasticorum hominum numerum allegendi? quàm divinarum humanarumque rerum cognitione præstantes cum inferioris loci Clericos, tum Scholasticos, Decanos, Præpositos, aliosque magnates tanto antè fingere, & formare? Atqui hoc abs te commodum, Princeps Illustrissime, non minùs ceteris Westphaliæ Ecclesiis, quàm huic tuæ, promptum est ac paratum. De quo quidem adsunt viri natalibus, virtute, dignitate spectatissimi, qui suarum tibi Ecclesiarum nomine gratulentur, & quod jucundissimum tibi gratiarum genus esse solet, hoc se tuo beneficio quamprimùm, ac deinceps perpetuò usuros profiteantur. Quid? nobilissimus equester ordo, qui, jam inde à primis harum Ecclesiarum primordiis, suos in iis liberos DEO, Ecclesiæque commodis, & dignitati omnibus seculis consecravit, quantas tibi gratias, & laudes habet, ac dicit, quòd illos in ipsis modò patriæ ulnis, ad omne Ecclesiastici hominis officium, & decus assuefacere, omnibusque necessariis litteris perpolire tuo beneficio liceat, cujus antè gratiâ, magnâ patrimonii jacturâ, exiguo sæpe profectu, longinquis gymnasiis committebantur? Nam quid ego singulorum studia atque gratulationes exequar? Quantas enim spes omnium mentibus hæc tuâ munificentia attulisti? Quis nunc est

est tam humilis, atque inops, qui in hac tam prompta atque expedita ad eximiam quandam eruditionis laudem perveniendi facultate, non aliquos suorum posterorum omni genere litterarum ornatos? non aliquod familiæ præsidium? non aliquod Reip. lumen jam nunc animo præcipiat, atque expectet? Jam verò, Princeps Illustrissime, noli putare non eos quoque qui aliter atque nos de Religione sentiunt, hujus gratulationis esse participes. Abjecerunt illi jam pridem, atque detestati sunt (præter Anabaptistas) veterem illam Lutheri sui Academiis, & honestis disciplinis maledicentis infaniam. Vetant nos spem despondere salutis suæ, qui tamen ab Ecclesia se removerunt, non tamen passi sunt densis illis ignorantiae, ac barbariæ tenebris, quas ille, ne quando claram lucem aspicerent, eis offundere moliebatur, sibi ad eam aditum intercludi. Quòd si quis erit omninò in Westphalia, cui stomachum moveat hæc arx omnis salutaris doctrinæ, adversus eorum errores abs te collocata, is reputet hoc eodem loco posita quondam à Carolo Magno Augusto castra, quibus universam Westphaliam sibi, & CHRISTO subegit. Quis verò post illam victoriam fuit in Westphalia tam demens, qui negaret illa Caroli arma salutem Westphaliæ peperisse? quis ab eo victus est, quin gratias se debere victori fateretur? Ne dubita, Princeps Illustrissime: DEUS castris non jam armorum, & militum, sed salubrium doctrinarum in hac Urbe positus, indè ei salutem instaurare meditatur, unde primùm olim oblata est. Oppugnantur nunc hæc castra, ut quondam illa adversariorum odiis, sed ubi semel manus dederint, agnoscent contra suam se salutem dimicasse. Erunt etiam quibus quæ illis modò terrori sunt, & molestiæ, in deliciis quondam & mella vertantur. Jam enim prospicio compluribus eventurum, quod de se, postquam à Manichæis ad Ecclesiam se retulerat, narrat D. Augustinus: *Lib. de util. cred. cap. 1.*
Nunc, inquit, ubera Ecclesia, post longissimam sitim penè exhaustus, atque aridus tota aviditate repetivi, eaque altius flens, & gemens concussus, & expressus, ut id manaret, quod mihi sic affecto ad
c
recrea-

recreationem satis esse posset, & ad spem reducendam vita, ac salutis. Neque enim abesse potest, in tanta multitudine honestissimorum hominum, qui magnis ingeniis, integrisque moribus præditi, nullâ animi perversitate, sed solâ ignoratione veri, nobis se morantur adjungere, quin complures sint futuri, quibus gravis illa, solida, constans Catholicæ Ecclesiæ doctrina, tot bonarum artium fulta præfidiis, inimicas veritati sit opiniones detractura. Quibus detractis, ut nihil est veritatis cognitione dulcius, exardescunt nimirum dolore, quòd vanissimarum rerum specie tamdiu fuerint ab ea percipienda, fruendaque retardati. itaque inflammati amore ejus damni compensandi, toti ad illam penitus intuendam & complectendam incumbunt. Qui quidem æternùm tibi, Princeps Illustrissime, gratias agent, quòd perfecto hoc Gymnasio & aditum facilem aperueris reperendæ veritatis: & eâ repertâ fontem purissimæ & liquidissimæ voluptatis.

FINIS LIBRI PRIMI.

P A-